

Green Deal van het duurzame ondernemersplatform De Groene Zaak met de Rijksoverheid

Ondergetekenden:

1. De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, de Minister van Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, allen handelend als bestuursorgaan, hierna te noemen: de Rijksoverheid;
2. Het duurzame ondernemersplatform De Groene Zaak, te dezen vertegenwoordigd door haar voorzitter, de heer drs. M. van Rijn

Hierna te noemen: Partijen;

Hebben gezamenlijk het volgende vastgesteld:

Het kabinet beoogt een Green Deal met de samenleving, die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maatschappij. Doel van de Green Deal is laten zien dat groen en groei hand in hand gaan.

1. Partijen zien publiekprivate samenwerking als de beste manier om verduurzaming van onze economie te versnellen en hier ook economisch van te profiteren. Deze unieke gezamenlijke aanpak is in Nederland op andere terreinen zeer succesvol en de Green Deal zal hierop voortbouwen. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn onmisbaar om deze verduurzaming mogelijk te maken.
2. Bij de Green Deal gaat het om concrete duurzame initiatieven, waarbij barrières verdwijnen, innovaties ontwikkeld, gefinancierd en toegepast worden en duurzame kansen worden benut. In de praktijk loopt de maatschappij tegen belemmeringen aan die in de weg staan aan initiatieven die leiden tot een verdere verduurzaming.
3. In de Green Deal willen partijen concrete afspraken maken die deze belemmeringen wegnemen, zodat de initiatieven die anders moeilijk van de grond komen ruim baan krijgen. Initiatieven kunnen betrekking hebben op (decentrale opwekking van) energie, energiebesparing, schaarse grondstoffen, water en mobiliteit. Deze initiatieven kunnen vervolgens ook als voorbeeldfunctie dienen voor andere partijen en daarmee de totale markt in beweging zetten.
4. De voor de Green Deal geïnventariseerde projecten van initiatiefnemers zijn door het wegnemen van de beschreven belemmeringen potentieel succesvol, kunnen op korte termijn resultaten opleveren en kunnen uitmonden in nieuwe economische activiteiten of kostenbesparingen op korte of langere termijn voor het bedrijfsleven. De resultaten van een Green Deal kunnen daarna toepasselijk zijn op andere, vergelijkbare projecten, waardoor de reikwijdte van de Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de rijksoverheid tegenover staat.
5. Met de Green Deal aanpak en het realiseren van concrete projecten versnelt de Rijksoverheid het proces van verduurzaming. De Groene Zaak is blij met de openingen voor verduurzaming die de Rijksoverheid biedt en vertrouwt er op dat deze goede stap een slagvaardig vervolg krijgt. De Groene Zaak zal in het vervolg samen met de Rijksoverheid blijven werken aan het realiseren van deze en structurele maatregelen die moeten leiden tot verduurzaming van de economie. De Groene Zaak en de Rijksoverheid zullen onderstaande maatregelen aan de hand van concrete projecten uitwerken en toepassen.

De Green Deal tussen beschreven partijen bestaat uit de volgende afspraken:

Het duurzame en innovatieve ondernemersplatform De Groene Zaak heeft in haar uitgave “Green Deal Energie: noodzaak tot structurele maatregelen” nuttige aanbevelingen gedaan die als basis dienen voor deze Green Deal verklaring. In die uitgave zijn ook de tegenprestaties van De Groene Zaak opgenomen, waarvan in deze verklaring een samenvatting is uitgewerkt. De Groene Zaak wordt beschouwd als een koploper op het gebied van verduurzaming en geeft veel aanknopingspunten voor de Green Deal gedachte dat groen en economische groei samen kunnen gaan. Met de Groene Zaak is overeengekomen om de volgende aanbevelingen op te nemen en verder uit te werken:

1. Energiesector

Om de doelstelling van 14% duurzame energie in 2020 te halen investeert het duurzame bedrijfsleven in windenergie op zee en op land, zonne-energie, aardwarmte, de biobased economy en energie efficiency. Het innovatieve duurzame bedrijfsleven investeert in:

> Uitrollen duurzame decentrale energie-opwekking

In Nederland is er een enorme potentie voor decentrale duurzame energieopwekking en energiebesparing. Die potentie wordt optimaal verzilverd als er gebruik wordt gemaakt van het volledige scala aan bewezen technieken, en van energieopwekking door zowel particulieren (VVE's) als lokale energie-coöperaties. Diverse Nederlandse marktpartijen leveren hiervoor state-of-the-art oplossingen.

Voorbeelden: We Generate, het door de Stichting Doen, de Natuur- milieufederaties en Tendris opgerichte energiebedrijf, ontwikkelde standaardenergiepakketten voor energiebesparing en voor de opwekking van energie thuis. Door samenwerking met een groene energieleverancier is het mogelijk klanten direct groene energie te leveren en eventuele tekorten of overschotten aan opgewekte energie op te vangen. We Generate heeft inmiddels twee pilots succesvol afgerond en staat aan de start van opschaling naar circa 100.000 woningen in 2015. Zonoco Energy BV wil het voor burgers mogelijk maken om zelf energie op te wekken in een energiepark door een grootschalige installatie van PV-panelen. Met 800 geschikte locaties is het mogelijk om 3200 MW zonne-energie op te wekken met een optimale burgerparticipatie.

> Opschalen van bio-energie

Het opschalen van (bij)stook van (getorreficeerde) biomassa kan snel en grootschalig een enorme bijdrage leveren aan het halen van de Nederlandse doelstelling op het gebied van hernieuwbare energie. Biomassa kan (onder randvoorwaarden) worden ingezet voor de elektriciteitsopwekking in bestaande kolencentrales, maar ook een bijdrage leveren aan de verduurzaming van andere industriële sectoren, zoals de staal- en cementindustrie.

Voorbeelden: Eneco plant een nieuwe biomassa-energiecentrale in Delfzijl, goed voor een jaarlijkse productie van 400 GWh ofwel 125.000 huishoudens. De input bestaat uitsluitend uit 300-350 kton biomassa die wordt aangevoerd over weg en water of per spoor. Op het Ecopark Waalwijk, op korte afstand van de productielocatie van DESSO in Waalwijk, zal een installatie voor biomassavergistening worden ontwikkeld. Eneco, HOST en DESSO en de gemeente Waalwijk gaan deze uitdaging gezamenlijk aan. Dit model biedt mogelijkheden voor een zeer groot deel van de bedrijven of bedrijventerreinen. In termen van duurzaamheid is er sprake van een reductie van CO₂-uitstoot in Waalwijk van 5000 ton per jaar. Na opschaling voor geheel DESSO is in potentie 40.000 ton CO₂-reductie mogelijk. Bij verdere uitbreiding in de Nederlandse industrie is bij 10% omzetting naar duurzame energie (111 PJ) een reductie van circa 14.000.000 ton CO₂ haalbaar.

> Uitbouwen torrefactietechnologie

Nederland kan internationaal een leidende rol gaan spelen in de torrefactie-technologie en de opschaling van biomassa-supplyketens. Op deze manier kan een uiterst concurrerende exportpositie worden opgebouwd in de markt voor torrefactietechnologie, die binnen 5 jaar geschat wordt op meer dan 500 miljoen euro per jaar.

Voorbeeld: De demonstratiefabrieken van Topell Energy en Stramproy, ECN, het biomassaplatform van de Rotterdamse haven en het biomassa-handelsinitiatief van het Holland Financial Center dragen nu al bij aan de positionering van Nederland als 'hub' in de technologieontwikkeling, productie en aanvoer van (getorreficeerde) biomassa.

Maatregelen

- De Groene Zaak constateert dat het doorleveren van decentraal opgewekte elektriciteit koste belemmerend uitwerkt vanwege de generieke transporttarieven die daarvoor in rekening worden gebracht. Introductie van intelligente netten en toename van lokale elektriciteitsopwekking kunnen veranderingen teweeg brengen in de elektriciteitsvoorziening en de belasting van de netten. In dat licht is het denkbaar dat op termijn een aanpassing van de tariefstructuur wenselijk wordt. Gedurende de periode van uitvoering van de proeftuinen betreffende intelligente netten zal dit nader worden bezien.
- De bestaande salderingsmogelijkheden voor zelflevering van duurzame energie wordt verbreed naar verenigingen van eigenaars. De Elektriciteitswet zal op dat vlak worden verruimd. Daarmee komt het kabinet tegemoet aan de Tweede Kamer-motie van lid Jansen.

2. Industrie en agro-industrie

Het innovatieve duurzame bedrijfsleven investeert in de industrie en agro-industrie in energiebesparing en een CO₂ reductie van 30% in 2020.

> Concepten voor hergebruik industriële restwarmte

Gebruik van industriële restwarmte voor levering van warmte aan huishoudens en bedrijven heeft een enorme potentie. De businesscase bestaat uit het koppelen van relatief waardeloze warmte voor de industrie en elektriciteitscentrales aan waardevolle warmte voor huishoudens, kantoren en bedrijvigheid.

Voorbeeld: het gebruik van restwarmte in Zuid-Holland-Zuid. Alleen al in het Botlekgebied is circa 2000 MW industriële restwarmte beschikbaar, voldoende om te voorzien in de energiebehoefte van bijna 1000 hectare glastuinbouwbedrijven en 195.000 woningequivalenten. De bouw van een nieuw warmtenet/uitbreiding van het bestaande warmtenet kan het aandeel duurzame energie in de gehele regio vergroten met 14% in 2020. De hoge investering in infrastructuur met een lange levensduur en een lange terugverdientijd levert een stabiele investering op voor bijvoorbeeld pensioenfondsen.

> Hernieuwbare energie door technologische innovaties

Diverse Nederlandse marktspelers lopen voorop als het gaat om duurzame technologieën, zoals de bouw en ontwikkeling van hoogrendementsgasturbines en getijdenstroomturbines of de verduurzaming van olieopslagterminals. En deze technieken worden toegepast door koplopers op het gebied van het opwekken van de eigen energie.

Voorbeelden: EECT ontwikkelt hoogrendement-biogasturbinegeneratoren die een betrouwbaar en kostenefficiënt alternatief zijn in de mix van duurzame technieken. Tocado maakt complexe apparatuur om duurzame energie op te wekken op basis van vrije-waterstroming (zoals de getijden). De wereldwijde potentie voor de technologie van Tocado kan slechts dan tot wasdom komen indien er een duidelijke opschaling aangetoond kan worden in de thuismarkt, zowel in projectgrootte (opgesteld vermogen) als in turbinegrootte. Onder de juiste randvoorwaarden is een opgesteld vermogen van 200 MW realiseerbaar in de komende vijf jaar.

> Brede introductie van 'performance-based consumption'

Tal van Nederlandse marktpartijen hebben duurzame concepten ontwikkeld die niet langer uitgaan van eigendomsoverdracht, maar van gebruiksrecht ('lease'). Daardoor is een aanzienlijke besparing van grondstoffen en energie mogelijk, naast een verlaging van de kosten voor de eindgebruiker met 25%.

Voorbeeld: InterfaceFLOR investeert via een leaseconcept in het terughalen en recyclen van project tapijt (garens en backing). Dit levert een zeer significante reductie van de 'embodied energy' op, energie die normaliter elders in de keten wordt toegevoegd. Ahrend heeft een concept ontwikkeld waarbij 'zitten' wordt verkocht in plaats van 'meubilair'.

> *Energiebesparing door efficiëntere bedrijfsprocessen*

Volgens onderzoek is door een versnelling in het efficiënter maken van bedrijfsprocessen op korte termijn 10% energiebesparing mogelijk.

Voorbeeld: Pensioenfonds PGGM realiseerde een besparing van 75% op het elektriciteitsverbruik van ICT-werkplekken door een slimme combinatie van het nieuwe werken, energiebesparende maatregelen en investeringen in nieuwe - maar minder - apparatuur en meer software. De investering hiervan is binnen 24 maanden terugverdiend, zonder rekening te houden met de vermeden investering in extra energietoevoer. Een soortgelijke businesscase realiseerde PGGM voor zijn rekencentrum.

> *Energiebesparing en CO₂-reductie landbouw*

Er is unieke expertise voorhanden op het gebied van de vergisting van varkensmest tot schoon biogas. Met deze nieuwe techniek kan het mestprobleem van de Nederlandse varkenshouderij kosteneffectief opgelost worden. Ook de glastuinbouw heeft een enorme potentie. 'De kas van energieverlinder naar energieverancier'.

Voorbeelden: Lemnis Lighting heeft met een aantal koplopers in de glastuinbouw geëxperimenteerd met ledverlichting als vervanger van de conventionele SON-T-verlichting. In drie jaar tijd is de agro-ledtechnologie doorontwikkeld en marktrijp gemaakt voor de glastuinbouw. Door de inzet van de gelaagde teeltmethode (met toepassing van led tot 1 meter hoogte boven het gewas) kan er efficiënter gebruik gemaakt worden van het volume van de kas. In de praktijk is inmiddels gedemonstreerd dat in een lage kas tot vijf teeltlagen kunnen worden gerealiseerd. Dit betekent een enorme energie- en milieuwinst en een duurzame oplossing voor het overmatige en energie-inefficiënte gebruik van kunstlicht in Nederland. AgriPure ontwikkelt in samenwerking met Wageningen UR een nieuwe technologische oplossing die naar schatting 730 miljoen m³ groen gas per jaar gaat opleveren.

Maatregelen

- De Groene Zaak vraagt aandacht voor het invoeden van groen gas uit mestvergistingsinstallaties op het landelijke aardgasnet. Dat kan de groen gas productie verder stimuleren. Indien het regionale gasnetwerk niet voldoet omdat te grote volumes worden aangeboden, zal de Rijksoverheid zorgen voor contact tussen deze producenten en Gas Transport Services dat verantwoordelijk is voor het landelijke net.
- Gunningscriteria bij duurzaam inkopen door de overheid worden thans gebaseerd op de aanschafkosten. De Groene Zaak pleit voor een kostenafweging op basis van levensduurkosten. Staatsecretaris Atsma heeft in een brief van 24 juni 2011 aan de Tweede Kamer laten weten deze en een tiental andere aanbevelingen over te nemen (dit in reactie op een gezamenlijk advies van De Groene Zaak, MVO Nederland, VNO-NCW, MKB Nederland en het NEVI).
- Belemmeringen voor warmteprojecten die samenhangen met aansluiting van de gebouwde omgeving zoals waardering van warmte in energielabels, aansluitplicht, verrekening van kosten over aangesloten woningen/gebouwen zullen worden ingebracht en opgepakt in een breed Warmte-overleg (projectontwikkelaars, woningcorporaties, consumentenorganisaties, gemeenten en warmtesector) geïnitieerd door de Minister van BZK. Hier kunnen deze belangrijke aspecten van verduurzaming van de warmtevoorziening op een coherente en consistente wijze worden geadresseerd. Vanuit het Warmte-overleg zullen oplossingen voor deze belemmeringen worden ontwikkeld.

3. Gebouwde omgeving

De Groene Zaak wil voor 2020 een energiebesparing van 30% realiseren in de bestaande voorraad gebouwen. Dit zijn woningen, kantoren en utiliteitsbouw. De bouw- en installatiesector staat klaar om deze gebouwen te renoveren en energiezuinig te maken en wil hiervoor risicodragend investeren in:

> **Hernieuwbare energie en energiebesparing door inzet van nieuwe technieken**

Nederlandse marktpartijen lopen voorop in het ontwerpen en realiseren van gebouwen vanuit klimaatprincipes (optimaal gebruik maken van zonlicht, -warmte, wind en water) en met gebruikmaking van herbruikbare materialen. Dit geldt zowel voor nieuwbouw als voor renovatie van bestaande bouw (woningcorporaties, kantoorcomplexen). Hier liggen grote kansen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving en een enorm potentieel aan energiebesparing.

Voorbeeld: Unica realiseert samen met Eneco een WKO-systeem dat zorg draagt voor verwarming en koeling van 1200 woningen en 3300 m² commerciële ruimten op locatie De Sniep in Diemen. De bewoners betalen voor hun woning iets meer dan voor een traditionele woning. Deels verdienen ze dit terug doordat de gasprijs in de toekomst harder zal stijgen dan de prijs die zij betalen voor hun warmte. Deels is het een vergoeding voor een woning met meer comfort: vloerverwarming, vloerkoeling, ruimtewinst (geen radiatoren) en een gezonder en behaaglijker binnenklimaat.

> *Energiebesparing door innovatieve contractvormen/oplossen van de split incentive*

Er wordt in de markt volop geëxperimenteerd met innovatieve contractvormen die een antwoord vormen op het probleem van de split incentives in de gebouwde omgeving.

Voorbeeld: Triodos Vastgoedfonds heeft een nieuw soort huurcontract ontwikkeld waarbij het energierisico bij de investeerder komt te liggen. Hiermee wordt het probleem van de split incentive omzeild. Normaliter betaalt de huurder de energierekening zelf. In deze nieuwe contractvorm betaalt de verhuurder, het Triodos Vastgoedfonds, de kosten voor het energieverbruik. Hierdoor wordt het voor gebouweigenaren interessant om te investeren in besparingsmaatregelen, omdat zij ook profiteren van de investering in energiebesparing. De huurder profiteert door voor langere termijn een vaste prijs voor water, licht, verwarming en koeling af te spreken.

> *Energiebesparing door nieuwe netwerken*

Er is (lokaal) al veel ervaring met vernieuwende instrumentaria om woningeigenaren/VVE's aan te zetten energiebesparende maatregelen door te voeren.

Voorbeeld: Ecofys ondersteunde met advies en begeleiding de renovatie van honderden Amsterdamse woningen in het project 'Landlust' van Eigen Haard (nu energielabel A); Metapart (onderdeel van Eneco) is de installateur van dit project, waarin van meet af aan zeer intensieve communicatie met de bewoners plaatsvindt. En in Amersfoort realiseren particuliere eigenaren in VVE-verband samen met De Alliantie Beheer een ambitieus project om van energielabel G naar A te komen.

Maatregelen

- Er treden op het gebied van ruimtelijke ordening belemmeringen op bij de realisering van duurzame energieprojecten. De Crisis- en Herstel Wet zal zoals eerder door het kabinet aangekondigd een definitief karakter krijgen. Via het programma Eenvoudig beter zet het kabinet in op reductie van complexiteit, flexibiliteit en versnelling van ruimtelijke procedures. In dit kader richt de nieuwe Wet Omgevingsrecht zich op een betere samenhang tussen de verschillende onderdelen van het omgevingsrecht en de mogelijkheid van een actieve, gebiedsgerichte aanpak. De wet zal een vergaand vereenvoudigd en gebundeld omgevingsrecht als geheel neerzetten, dat niet alleen de knelpunten van vandaag oplost, maar ook een goede wettelijke basis biedt voor de maatschappelijke opgaven van morgen. Voorjaar 2012 zal de Minister van I&M hiervoor een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer sturen. Door kwaliteitsnormen en het wegnemen van blokkades worden systeemoplossingen en duurzame innovatie optimaal gefaciliteerd en gestimuleerd. In overleg met De Groene Zaak wordt bezien hoe bij de herzieningsoperatie zoveel mogelijk kan bijdragen aan een versnelde verduurzaming van de economie.

- De Groene Zaak pleit voor een woonlastenbenadering in de huursector en bindende afspraken tussen overheid, bedrijfsleven en corporaties met betrekking tot 30% energiebesparing in de gebouwde omgeving. Door met een woonlastenbenadering (huur inclusief energiekosten) te werken kan de huur evenredig stijgen naarmate de energielasten dalen. Met deze aanpak wordt een oplossing gevonden voor het probleem van de zogenoemde split-incentive: de woningeigenaar, verhuurder of corporatie ontvangt geen rendement op zijn investering omdat dit zich vooral vertaalt in lagere lasten voor de huurder. Een mogelijke oplossing voor de split-incentive in de particuliere woningsector is het koppelen van de investering in energiebesparende maatregelen aan het gebouw in plaats van de eigenaar. De Minister van BZK is bereid om de woonlastenbenadering mee te nemen in de herijking van de lopende convenanten. De Minister van BZK is bereid te onderzoeken of de wet- en regelgeving kan worden aangepast die het probleem van de split incentive kan oplossen. De ervaringen van de gemeente Groningen op dit terrein zullen daarbij worden meegenomen.
- In de kantorenmarkt wordt geëxperimenteerd met innovatieve contractvormen die een antwoord vormen op de split incentive, zoals langjarige DFMBO-contracten en Energy Service Companies. De Rijksoverheid zegt toe de ontwikkeling van energiediensten in Nederland te stimuleren. Ervaringen van de Rijksgebouwendienst die kunnen bijdragen aan een verdere ontwikkeling van de ESCo-markt in Nederland, worden door de Rijksoverheid gedeeld met stakeholders.
- Warmte-koudeopslag (WKO) is een goede en veel toegepaste maatregel voor energiebesparing. Deze lokaal toepasbare techniek is onderworpen aan complexe regelgeving, waarbij er landelijk grote verschillen zijn in de interpretatie van wetten en bevoegdheden. Een oplossing die kan bijdragen aan het stimuleren van WKO in Nederland is het toepassen van 3d bestemmingsplannen: dit is nu al mogelijk en wordt verder gestimuleerd wanneer de AMvB Besluit Bodemenergiesystemen, die momenteel wordt voorbereid, in werking treedt. Het wordt hierdoor mogelijk om interferentiegebieden aan te wijzen waarvoor een masterplan ondergrond kan worden opgesteld. De AMvB is nu in procedure, inwerkingtreding is voorzien in juli 2012.

Tot slot

- Financiering van duurzame projecten is een cruciale factor in het versnellen van de verduurzaming van de economie. De Groene Zaak zal hiervoor nog concrete aanbevelingen uitwerken voor de Green Deal (op basis van haar eerder publicatie Financing Green Deals). Het Rijksoverheid zegt toe deze mee te nemen in de volgende fase van het Green Deal traject. De Groene Zaak zal naast de voorstellen in deze verklaring ook nog voorstellen doen op het gebied van mobiliteit en grondstoffen.
- De Minister van EL&I is voornemens een Groene Groei Board op te richten die als taak zou moeten krijgen om continu de aandacht op de Green Deal te houden, economische kansen te grijpen en bestaande initiatieven te monitoren.

Slotbepalingen

Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening en geldt voor de periode 2011 tot 2015. Alle in deze Green Deal genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen. Partijen komen overeen dat de Green Deal afspraken niet in rechte afdwingbaar zijn. Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, waardoor andere partijen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals zodat navolging van deze Deals kan worden bevorderd.

Getekend te 's-Gravenhage op

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Drs. M.J.M. Verhagen

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
mr. J.P.H. Donner

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
J.J. Atsma

Namens De Groene Zaak
drs. M. Van Rijn, voorzitter

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

DE
GROENE ZAAK
ondernemers voor een duurzame economie